

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדָּה יָמִים

HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֵׁת הַשְּׁבוּעַ בַּשְּׁלַח תשפ"ג

רק יצאנו לחירות! כבר חוק ומשפט?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְקֹקֶק בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת יְקֹקֶק וַיֹּאמְרֵינוּ בִּיקְוֹק וּבְמִשְׁפָּה עֲבָדוֹ" (שמות י"ד לא).

מיד אחרי הנס העצום, התרוממות הרוח והאמונה שהתחזקה בעקבות קריעת ים סוף, מסופר על נפילה עצומה. חוסר במים במרה, תלונה, וצעקה. ויש גם פתרון ותיקון: "שָׁם שָׁם לוֹ חֵק וּמִשְׁפָּט" (שם ט"ו כה).
צריך ביאור, מה פשר ביטויים אלה?

רש"י בעקבות חז"ל (סנהדרין דף נו ע"ב) ביאר: "במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין". ראשונים רבים הקשו על דעה זו, נצטט את לשון הרמב"ן: "ואני תמה, למה לא פירש כאן החקים האלה והמשפטים ויאמר 'וידבר ה' אל משה צו את בני ישראל' כאשר אמר בפרשיות הנזכרות למעלה דברו אל כל עדת בני ישראל וגו' (לעיל י"ב ג)?" הרמב"ן מנסה לתרץ את תמיהתו ומסביר: "ולשון רש"י שאמר פרשיות שיתעסקו בהם, משמע שהודיעם החקים ההם ולימד אותם עתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אתכם בכך, על הדרך שלמד אברהם אבינו את התורה, והיה זה להרגילם במצוות ולדעת אם יקבלו אותם בשמחה ובטוב לבב, והוא הנסיון שאמר ושם נסהו". לר' חיים פלטיאל ולריב"א (מבעלי התוס') קושיה נוספת: "וקשיא דאמרינן יתבא פרה ותכפר על מעשה העגל, משמע שלא נאמרה פרה עד אחר מעשה העגל?". לכן, הרמב"ן מציע דרך שונה לחלוטין וז"ל: "ועל דרך הפשט, כאשר החלו לבא במדבר הגדול והנורא וצמאון אשר אין מים שם, שם להם במחיתם וצרכיהם מנהגים אשר ינהגו בהם עד בואם אל ארץ נושבת, כי המנהג יקרא "חק", ... ויקרא "משפט" בהיותו משוער כהוגן".

לפי דברי הרמב"ן, משה רבנו הסביר לעם ישראל כיצד יש לנהוג (מהו החוק) במדבר והגדיר את הוראותיו בצורה ברורה וראויה (כמשפט). עוד הציע הרמב"ן שמשה רבנו לימד אותם מוסר: "או שייסרם בחקי המדבר, לסבול הרעב והצמא, לקרוא בהם אל ה', לא דרך תלונה. ומשפטים, שיחיו בהם, לאהוב איש את רעהו, ולהתנהג בעצת הזקנים, והצנע לכת באהליהם בענין הנשים והילדים, ושינהגו שלום עם הבאים במחנה למכור להם דבר, ותוכחות מוסר שלא יהיו כמחנות השוללים אשר יעשו כל תועבה ולא יתבוששו". במילים אחרות, הוא לימד את העם, שגם במדבר בו החיים קשים, מותר להתפלל אל הקב"ה שיפחית את הסבל, אבל אין להתלונן. כמו כן, יש לשמור על צלם אנוש הן בחיי המשפחה, הן בחיי הציבור והן ביחס עם בני עמים אחרים שיפגשו בדרכם.

רבנו בחיי מלמד אותנו דרך נוספת בהבנת דברי התורה, הקב"ה לימד את משה רבנו בוטניקה: "שלמדו הקדוש ברוך הוא חכמת הצמחים וכחות שבהם בסגולותם ובטבעם, לפי שיש מהם עשבים מחיים וממיתים. ויש מהם מרפאים, ויש מהם מחליאים. ויש ממתיקים את המר, ויש שממררים את המתוק" עם ישראל בנדודיו במדבר יזדקק למידע מדעי מסוג זה. לפי ראשונים אלה, עם יציאתו של העם לחירות צריך קודם כל, עוד לפני מתן תורה, להגדיר את הדרך להתנהגות הנאותה של העם, ולרכוש את הכלים המדעיים כדי להבטיח את היכולת להקים בקרוב מדינה עצמאית.

הבה נלמד גם אנו את תוכחות המוסר של הרמב"ן, ונפנים גם את דברי רבנו בחיי, כדי להבטיח את המשך שגשוגה של מדינה יהודית עצמאית, המשמשת גם אור לגויים.

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	הרב ד"ר ג'רי האכנוביץ י"ח באדר ב' תשפ"ב
מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	גב' צפורה בת יונה זונייר נלב"ע י"ב אדר א'	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב
בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגב' סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	הרב ראובן וחייה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט
לע"י נפתלי בן שלמה מרמורש ז"ל כ"ז כסלו תשפ"ב			חיים לייב בן מיכאל קרייסל ז"ל נלב"ע ב' בשבט	גב' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב

Eretz Hemdah

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St.,

Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org WWW.ERETZHEMDAH.ORG

חַמְדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

האם חיות מחמד הם מוקצים?

האם מותר לטלטל את חיות המחמד שלנו בשבת?

מהמשנה במסכת שבת (פרק יח משנה ב) משמע שאפרוחים הם מוקצים.

אך בדף מה (ע"ב) נאמר שהקן של הציפור היא מוקצה אם יש בו אפרוח מת.

רבינו יוסף בעל התוספות והר"ש משנץ פוסקים שאפרוח חי אינו מוקצה, מכיוון שילד קטן עשוי להשתעשע בו. מן המהרש"ל

משמע שפוסק כדבריהם. אך בעלי התוספות על הדף חולקים ופוסקים שבעלי חיים הם מוקצים, וכך פוסק השולחן ערוך.

לכאורה המחלוקת הזו אמורה להשליך גם על חיות מחמד: לפי המהרש"ל הם לא יהיו מוקצים, ואילו לפי השולחן ערוך הם מוקצים.

אך הקשר אינו הכרחי. יתכן ויש הבדל בין חיה שילד עשוי להשתעשע בו, לבין חיה המיועדת לשעשע בה את הילד.

המהר"ח אור זרוע שלח לרא"ש שאלה דומה. הוא שואל אם מותר לטלטל בשבת ציפורי שיר שעשירים החזיקו בביתם באותה

תקופה. הוא מציע שדינם יהיה שונה מבעלי חיים אחרים, ויהיו דומים יותר לקישוט, שמותר לטלטל בשבת, מאשר לבעל חיים

האסור בטלטול. הרא"ש דוחה את הצעתו. נפרט מעט מדוע:

בשבועות האחרונים למדנו על מוקצה מחמת גופו. ההגדרה היסודית של מוקצה מחמת גופו הוא כל דבר שאינו כלי ואינו אוכל.

כלומר, חפצים מהטבע שהאדם לא הכין לשימוש.

המהר"ח אור זרוע מציע שאם האדם מצא ציפור שיר והביא אותה לביתו, ניתן לראות בה "כלי" שמקשט את ביתו בשירה.

הרא"ש אומר שבעלי חיים אינם כלים, מכיוון שהם ממשיכים לחיות בדרכם הטבעית. כשם שעד אז הם שוררו בטבע, כעת הם

משוררים בבית. האדם לא עשה דבר להפוך אותם למזמרים יותר ממה שהיו קודם, לכן הם יוגדרו כמוקצה.

מחלוקת מקבילה נמצאת בדברי האחרונים המוקדמים. בהלכות קטנות מציע שכל בהמה שאדם משתמש בה נחשבת "כלי". אך

החקרי לב חולק עליו. הוא אומר שגם אם היא משמשת למלאכה, היא אינה 'כלי' לעניין מוקצה בשבת. לכאורה נשמע כמחלוקת

דומה למהר"ח אור זרוע והרא"ש. אך הרב עובדיה מעיר שלא ניתן להסיק שהחקרי לב חולק על המהר"ח אור זרוע. המהר"ח

אור זרוע עוסק בציפור שכבר הוכנסה הביתה, בשונה משור שמשמש לחרישה.

בפועל הרב עובדיה מחמיר. הוא נשאל על טלטול אקווריום עם דגים, ופוסק שהאקווריום הוא בסיס לדבר שאסור לטלטל,

מכיוון שהדג הוא בעל חיים, וממילא הוא מוקצה.

הגרש"ז חולק על פסיקה זו, ומתיר לטלטל את האקווריום, מכיוון שאקווריום נועד לקשט את הבית. לא הדג עיקר, אלא

הקישוט.

אצל פוסקי דורנו רואים מהפך. הגרש"ז והרב פיינשטיין מתירים לטלטל חיות מחמד. מדוע?

נראה שיש מספר דיונים שונים ביחס לבעלי חיים:

הגמרא עוסקת בבעלי חיים הנמצאים במרחב של האנשים. יש תרנגולים בלול ועזים בדיר. האדם משתמש בהם, אך הם אינם

"כלים" באף מובן.

בין בעלי התוספות היו שזיהו שילדים משחקים עם חלק מהחיות, ולאור זאת מציעים שהם אינם מוקצים. כאמור, רוב

הראשונים והפוסקים דחו את ההצעה הזאת.

כיוון אחר שעולה בין הפוסקים (הלכות קטנות) הוא שבעלי חיים ייחשבו "כלי" אם יש להם שימוש מסוים של האדם.

המהר"ח אור זרוע מעלה את זה שחלק מבעלי החיים מוגדרים כמעין קישוט. אך רוב הפוסקים אינם רואים הבדל מהותי בין

הקישוט לבין השור החורש. כמובן שיש יותר מקום לראות בשור החורש "כלי" מאשר עז או תרנגולת, ובכל זאת, הפסיקה

הראשית היא שכל אלו הם מוקצים.

אך בדורנו נראה שיש סוג אחר של חיה. חיה שאיננה משמשת את הבית, אלא נמצאת בתוך המרחב של הבית והמשפחה עצמה.

היחס של אנשים לכלב יכול להיות כאל משהו פונקציונלי (כלב שמירה), אך רוב בעלי הכלבים כיום רואים בכלב חלק בלתי נפרד

מהמשפחה. המושג של "חיות מחמד" אינו מושג של "בעל חיים שמשמש לתפקיד מסוים", אלא בעל חיים המשתלב במשפחה.

נראה שהגרש"ז אורבך והרב משה פיינשטיין ערים להבחנה הזאת, ולאור זאת פוסקים שחיות מחמד אינן מוקצה.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"י שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם וענישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"י גב' לוריינ הופמן ז"ל</p>	<p>לע"י חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"י סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>				

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"י)

New York, USA

נוי יורק, ארה"ב
שבט תשע"ח

הפסקה באמצע שבע הברכות מתחת לחופה

שאלה

האם מותר להפסיק את רצף הישבע ברכות' מתחת לחופה על ידי דברי ברכה?

תשובה

כשאנו דנים על הפסק בשבע הברכות – עלינו לעסוק בשני מישורים:
א. הפסק בין הברכות עצמן – מצד תפיסתן כחטיבה אחת.
ב. הפסק בין ברכת 'בורא פרי הגפן' לשתייה מלבד ברכות החתנים.

הלכה למעשה, אין להפסיק בדברי ברכה או שירה באמצע שבע הברכות מטעם הפסק בין ברכת בורא פרי הגפן לשתייה היין. להלן פירוט:

- א. המנהג הרווח במחוזותינו הוא לחלק את שבע הברכות בין אנשים שונים¹. מנהג זה מבוסס על ההכרעה ההלכתית שאין זיקה בין הברכות². חלק מברכות הנישואין ('שבע ברכות') מוגדרות כברכות הסמוכות לחברתן³, לכן אינן פותחות בהזכרת שם ומלכות. קיימת שאלה כללית ביחס לברכה הסמוכה לחברתה: האם היא מתייחסת ל'שם ומלכות' של הברכה שנאמרה לפנייה, או שמעיקר התקנה אינה טעונה הזכרת 'שם ומלכות'⁴. מעתה, דומה ששאלת ההפסק בין הברכות תלויה בשתי האפשרויות הללו. למעשה: רבים מהפוסקים אמצו את הגישה הגורסת שברכה הסמוכה לחברתה תוקנה מעיקרא ללא שם ומלכות, ומתוך כך התירו הפסק באמצע השבע ברכות⁵. כנראה שגם על זה נסמך המנהג לחלק את הברכות לאנשים שונים, כפי שצינו לעיל. לעניין זה יש להוסיף דברי חלק מהפוסקים, שכתבו במפורש שכל סדרן של הישבע ברכות' הוא לכתחילה, אך מעיקר הדין כל אחת מהן ברכה בפני עצמה⁶.
- ב. מחשש הפסק בין ברכת בורא פרי הגפן לשתייה, אין להפסיק בדברי ברכה באמצע שבע הברכות⁷.

¹ נעיר, שהמנהג הקדום ככל הנראה היה שאדם אחד מברך את כלל הברכות, כך עולה ממקור הסוגיה בכתובות ח ע"א: "לוי איקלע לבי רבי בהלוליה דר"ש בריה, בריך חמש. רב אסי איקלע לבי רב אשי בהלוליה דמר בריה, בריך שית".

² כך כתב בשו"ת אגרות משה אבן העזר, חלק א, סימן צד. ועיינו בשו"ת הרמב"ם (סימן רפח, מהד' בלאו): "ברכות של נישואין שכל אחד מהן על ענין בפני עצמו ומי שחסר אחת משבע ברכות מברך אותה כשזכרה ואין להן סדר" (ועיינו בבאר היטב אהע"ז סב,א).

³ לדעת רש"י בכתובות ח ע"א ד"ה שמח תשמח – ברכת "שוש תשיש" ו"שמח תשמח" נחשבות כברכות הסמוכות לחברתן, ולכן אין פותחות ב'בורך'. ולדעת התוספות שם ד"ה שהכל, אף הברכות הראשונות ("שהכל ברא לכבוד", "יוצר האדם") מוגדרות כברכות הסמוכות לחברתן, אך מתחילות בברוך היות והן ברכות קצרות, ולולא הפתיחה היו נראות כהמשך הברכה הקודמת.

⁴ הרמב"ם פסק (הלכות קריאת שמע א, ח) שניתן לברך את הברכה השניה של קריאת שמע לפני הברכה הראשונה, אף שהשניה אינה פותחת בברוך. הכסף משנה שם תמה, שהרי אין בה שם ומלכות, רק בגלל שנחשבת סמוכה לחברתה, ובאופן זה אינה סמוכה. ותיירך, שגם כשאומרה בפני עצמה, נחשב כאילו יש בה שם ומלכות. הסביר את דבריו בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן ב: "ונראה להסביר כוונת הכ"מ, דמכיון דמראש נתקנו ברכות אלו לאמרן סמוכין לחברותיהן ומשום כך נתקנו לאמרן בלי פתיחה ושם ומלכות, ורובא דרובא נאמרים ברכות אלו כסדרן, אי"כ נקבעו מתוך כך על השניות שם ברכות ונקראים כבר בשם זה בשם עצמי אעפ"י שכשלעצמן אין בהם שם ומלכות, ומשום כך כיון שעלו אף כשהקדימן לא יורד תו מעליהם שם ברכה ששם ומלכות לה. ולא דמי לדילג מלכות בברכה, דשם כשדילג שינה המטבע בעצם הברכה ועי"ז הורידה משם ברכה, ומשא"כ בכאן בהקדים שלא שינה כלום מעצם מטבע הברכה, לכן ע"י הקדימה והאמירה בפני עצמה אינו יורד ממנה שם ברכה שנתנו לה ושנקבע לה בדמותה ובצלמה". דעה זו מייצגת את האפשרות השנייה, היינו שמעיקר התקנה אין ברכות אלה טעונות הזכרת 'שם ומלכות'. לעומת זאת, לדעת שערי אפרים שער ט אות ל, אין לחלק ברכות סמוכות לאנשים שונים, משום שלא ניתן לייחס שם ומלכות מברכה לחברתה, כשנאמרות על ידי אנשים שונים. דעה זו מייצגת את האפשרות הראשונה, היינו שהברכה השנייה מתייחסת ל'שם ומלכות' בברכה שנאמרה לפנייה.

⁵ הקלו לחלק את הברכות על בסיס התפיסה שיברכה הסמוכה לחברתה אינה טעונה מעיקר הדין הזכרת שם ומלכות: שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א, סימן צד; שו"ת יביע אומר חלק ד, אבן העזר סימן ז; שו"ת ציץ אליעזר חלק ו, סימן ב; שו"ת משנה הלכות חלק ד, סימן רד. ברם, יש שהחמירו, על יסוד התפיסה המחמירה של 'ברכה הסמוכה לחברתה': עיינו בעיקר בשו"ת הר צבי או"ח חלק א, סימן מד.

⁶ עיינו שו"ת הרמב"ם סימן רפח, ספר התניא סימן צא. ועיינו בשו"ת יביע אומר הנוכח שמכריע לקולא על יסוד תשובה זו.
⁷ באגרות משה (אהע"ז ח"א סימן צד ד"ה אבל) כותב, "... אך בעצם יש איסור הפסק... כמו בברכות נישואין שאף בין הברכות הפותחות אסור משום דיהיה הפסק בין ברכת הגפן לשתייה".

בשו"ת אבוא ביתך סימן טז (שנכתב ע"י הרבנים דוד ואברהם סתיו) דנו בשאלה דומה וניסו לטעון שאין דברי ברכה מוגדרים כהפסק, מפני שיתכן להחשיבם כחלק מעניין הברכה.

הגמ' בברכות מ ע"א אומרת שדיבור ביחס לצרכי סעודה אינו מוגדר כ'הפסק' לעניין ברכת המוציא, וכן נפסק בשו"ע או"ח קסז, ו. בשו"ת אבוא ביתך שם ניסו להביא מספר ראיות שיש ליישם סברא זו אף ביחס לדברי ברכה והוקרה שבין הברכות: בשו"ת רבבות אפרים (ה, תקד) דן ביחס לחתן שהפסיק בין הברכות בבקשה שיזמינו את אחד המוזמנים לברך, ומביא מרבנים רבים שהחמירו וטענו שאין זה מעניין הנישואין; אך הוא גם הביא את דברי הרב שריה דבלצקי שהקל בהנ"ל, ומכך ניסו בשו"ת אבוא ביתך לטעון שהוא הדין בנידוננו. אך לא הודגש שם די הצורך שכל הדיון הוא ביחס להפסק מעניין ברכות הנישואין, אך לא ביחס להפסק מעניין הנישואין שאינו קשור לברכות עצמן; וממילא ברור שקיימת סברא משמעותית להקל ביחס לבקשת החתן להזמנת אחד הנוכחים לברך, אשר איננה תקפה ביחס לדברי ברכה שאינם קשורים לברכות הנישואין. בנוסף, היתר זה הוא רק בדיעבד, כפי שהעירו בצדק שם, ועל כן לכתחילה קשה להתבסס עליו.

בנוסף, ניסו להביא ראיות להפסקה בין ברכת בורא פרי הגפן לטעימה, מדין ההפסק בין ברכת המזון לברכת בורא פרי הגפן באמירת ברכות 'הרחמן' של ברית המילה בענייני תחנונים. בטרם שניכנס לגופו של עניין, עלינו להקדים טענה מרכזית: דומה שיש להבדיל בין הוספות הנחשבות

כחלק מנוסח הברכה ומסתפחות אליה ועל כן אינן נחשבות כהפסק, לבין הוספות 'אישיות' שאינן נהפכות להיות כחלק מנוסח הברכה – אף אם מבחינה רעיונית הם מתבססים על מגמה זהה – וממילא יכולות להוות הפסק. נפנה ראשית לדיון בדבר הפסק בברכות הרחמן, מדברי **הטור** אורח חיים, קפט: "כתב אחי ה"ר יחיאל ז"ל נהגו להאריך בברכת הטוב והמטיב הרחמן בכמה גוונים, ולא ידעתי מאין בא זה להרבות בבקשה בין ברהמ"ז לברכת בפה"ג. ואפשר שנהגו לעשות כן מהא דאמרו (ברכות מו א) אורח מברך יר"מ וכו' ע"כ. ונ"ל שאין בזה משום הפסק, וגדולה מזו מצאנו בברכת המילה שמתפללין על הילד באמצע הברכה אחר שברך בפה"ג, ומפסיק בין ברכה לשתיה". לאחר מכן ציטטו שם את מחלוקת הראשונים ביחס לעצם ההיתר להוספת התפילה לשלום הילד, וציינו שהדבר שנוי במחלוקת אף בין הפוסקים האחרונים, ומכאן הוכיח שם בשו"ת **אבוא ביתך**: "מאידך, מצינו שהתירו לכתחילה להפסיק בין הברכה לשתיה בתפילות הקשורות לעיקר הטקס". ולאחר מכן: "והדרך המרכזית העולה מדבריהם היא שמעיקר הדין אפשר להקל".

אולם ניתן להשיב על כך בכמה טענות: מדובר על מחלוקת בין גדולי הפוסקים – ומחמת חשש 'ברכה שאינה צריכה' נראה שיש להחמיר. בנוסף ניתן לטעון, שההיתר של הפוסקים אינו נובע מכך שיש עניינים שאינם יוצרים הפסק, אלא שיש עניינים הנחשבים כחלק מנוסח הברכה וממילא אינם בגדר של 'הפסק'. לכן נראה לומר, שדוקא עניינים ממוסדים וקבועים דינם, וכל שכן שתוקנו ע"י הפוסקים, נחשבים כחלק מנוסח הברכה ואינם נחשבים הפסק. אך אין די בכך שמדובר על דברים מאותו עניין. וכך עולה מדברי **העזר מקודש** אבן העזר סימן סב – הדין בהפסק בין ברכת המזון לשבע ברכות (מתוך תפיסה עקרונית-למדנית, שהם מהווים מעין יחידה אחת). לגבי מעמדם ואופיים של ברכות 'הרחמן' הוא כותב: "וגם שאומרים פסוקים יראו את ה' כו' אחר ברכת המזון קודם השבע ברכות, גם דלא קביעי כל כך לכל, על כל זה הרי זה כעין מה שאמרו חז"ל כגאולה אריכתא וכתפילה אריכתא וכנוסח הרחמן כו' ואינו הפסק, ומכל מקום בדברים אחרים חוץ לזה אין להפסיק גם לדין שמברכים על ב' כוסות, כי על כל זה הם לאחדים עם ברכת המזון". לאור טענה זו, מסתבר שטעם רב יש לחלק בין פסוקי הרחמן ותפלת "קיים את הילד הזה" הנאמרת בברית המילה, הנחשבים כחלק מובנה מברכת המזון וברית המילה, לבין הוספות אקראיות לסדר הקידושין. מעתה, אף הניסיון להוכיח מהנוהג הקדום לברך ברכת בשמים על ההדס – הן בברכת הנישואין והן בברית המילה – אינו הכרחי, שהרי רכיבים אלו נתפסים כחלק מובנה מנוסח הברכה.

ועיינו בסוף דבריהם (עמ' 329) שמעלים את הצד להחמיר לאור התפיסה שרק רכיבים שנחשבים חלק מנוסח הברכה אינם נחשבים הפסק, אך מפטירים: "עדיין יש מקום להתלבט". והנה, מלבד שהתלבטותם אינה מוצאת מקום לפסק ההלכה שלהם, בהמשך הדברים נשמעים כוודאים: "לכן נראה שבענייננו – שבו, בפשטות, השירה וההקראה אינן נחשבות כלל להפסק כפי שהתבאר לעיל". וכאן הבן תמה, הלא ספקות נעשו להן כוודאות בתוך כדי דיבור. ברם, ראיה לשיטתם ניתן להביא לכאורה ממנהג העולם לנגן ולשיר באמצע הברכות, ומכאן ניתן לטעון שאף תוספת אישית אינה מוגדרת כהפסק. אך דומה שיש לחלק, משום שמדובר על שירה של הברכה עצמה – וכדברי **הגרש"ז** בהליכות שלמה תפילה עמ' קכד: "וה"ה בשבע ברכות כשמאריכין בנגונים באמצע הברכה, דכיון שהכוונה ליפות הברכה אין זה הפסק". לאור האמור לעיל, עיקר התלבטותם פשוטה לנו לחומרא, שכאמור: ביחס לעיקר ההיתר בברית מילה נחלקו הדעות, ואף לדעות המקילות לא נראה שניתן ליישם בנידוננו.

בספר **אבוא ביתך** שם גם טוען שהיות ולמנהגו החתן והכלה לבדם שותים מהכוס, הם אלו שעליהם מוטלת החובה להימנע מהפסק. והואיל והם לא בירכו את הברכה בעצמם, שאלת ה'הפסק' במקרה זה תלויה במחלוקת לגבי הפסק בשתיקה. אך גם הסתמכות על טענה זו אינה פשוטה כלל ועיקר, וכפי שנפרט עכשיו. **הבית יוסף** או"ח קמ, מביא מחלוקת בין רבותינו הראשונים, האם הפסקה ארוכה בשתיקה מוגדרת כהפסק. **בשו"ע** או"ח סימן רו סעיף ג, פסק לחומרא ששתיקה מוגדרת כהפסק. יש מהנושאי כלים **(מגן אברהם, משנ"ב)** המסבירים יש להחמיר לכתחילה ולא להפסיק בשתיקה, אך בדיעבד אין לחזור ולברך. בספר **אבוא ביתך** טענו לאור הנ"ל: "לכן נראה, שבענייננו – שבו, בפשטות, השירה וההקראה אינן נחשבות כלל כהפסק וכפי שמבואר לעיל – אפשר להקל ולסמוך על השיטות שאינן מחשיבות את השתיקה כהפסק". והנה מלבד שהערנו שמה שכעת ברור להם היה במקום אחר נתון בספק גם להם, היות והדברים אינם פשוטים אליבא דאמת כלל ועיקר, ואדרבה: הסברא מורה להחמיר ולהניח שברכות אישיות אכן מוגדרות כהפסק, לכן לא נראה שניתן להקל ולהסתמך על העמדות המקילות כנגד השולחן ערוך והאחרונים. נראה שקשה להסתמך על הטענות הנזכרות בכדי להקל.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרור פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:		
אורי לאה בת חיה תמימה	ניר רפאל בן רחל ברכה	טל שאול בן יפה
נטע בת מלכה	מאירה בת אסתר	ר' יצחק בן בריינדל גיטה
רבקה בת שרה בלה	הילה צפנת בת שרה טובה	חוה ראנלה בת פיילא
ירחמיאל בן זלטה רבקה	הילל בן תמר שפרה	משה בן רחל
חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	אריה יצחק בן גאולה מרים	עובדיה בן אסתר מלכה
מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	חיים מנחם מנדל בן חנה	יוסף בן אורית

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה".

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

